

פרשת וישב תשפ"ג
Pass to Yosef

In memory of Ophir Agassi z"l by his loving family

בראשית פרק לז

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: (ב) אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היתה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: (ג) וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ד) ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלם:

רש"י

(א) **וישב יעקב וגו**. אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החרץ, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מוצא ב"י דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו, וכן ב"י דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. ד"א **וישב יעקב**, הפשטני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד משיב לו נצוץ אחד יוצא ממפוח שלף ששורף את כלו, כך יעקב ראה את כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבש את כלו? מה כתיב למטה, אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש (עובדיה א') – נצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם: (ב) **אלה תולדות יעקב**. ואלה של תולדות יעקב, אלו ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב, סבה ראשונה יוסף בן י"ז וגומר, על ידי זה נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אפניו. ומ"א דורש תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בב"ר. ועוד נדרש בו **וישב**, בקש יעקב לישוב בשלוח, קפץ עליו רגזו של יוסף – צדיקים מבקשים לישוב בשלוח, אמר הקב"ה לא דין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוח בעולם הזה: **והוא נער**. שהיה עושה מעשה נערו, מתקן בשער, ממשמש בעיניו, כדי שהיה נראה יפה: **את בני בלהה**. כלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן: **את דבתם רעה**. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היתה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות, ובשלשתן לקה: וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי, ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים – "לעבד נמכר יוסף", ועל עריות שספר עליהם, ותשא אשת אדניו וגו': **דבתם**. כל לשון דבה פרלדי"ץ בלעז, כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה, היה מספר: **דבה**. לשון דובב שפתי ישנים (שיר ז): (ג) **בן זקנים**. שנולד לו לעת זקנתו. ואנקלוס תרגם בר חפים הוא לה – כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. ד"א, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: **פסים**. לשון כלי מילת, כמו כרפס ותכלת, וכמו כתנת הפסים דתמר ואמנון, ומ"א ע"ש צרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנים: (ד) **ולא יכלו דברו לשלם**. מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב: **דברו**. לדבר עמו:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

רמב"ן

(א) טעם **וישב יעקב בארץ מגורי אביו** - כי אמר שאלופי עשו ישבו בארץ אחוזתם, כלומר הארץ שלקחו להם לאחוזת עולם, אבל יעקב ישב גר כאביו בארץ לא להם אלא לכנען. והכונה להגיד כי הם בוחרים לגור בארץ הנבחרת, ושנתקיים בהם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (לעיל טו יג), ולא בעשו, כי ביעקב לבדו יקרא להם זרע: (ב) **אלה תולדות יעקב** - ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהן וגלגוליהן עד שבאו לכלל ישוב. סיבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה שנה, על ידי זה נתגלגלו וירדו, זהו ישוב פשוטו של מקרא להיות דבר דבור על אופניו, לשון רש"י. ואין לשון "לתולדות" שיהיה על הישוב. ורבי אברהם אמר, אלה המאורעות שאירעו לו והקורות שבאו עליו, כטעם מה ילד יוס. ואין אדם מוליד קורותיו, רק לימים מיוחסים שיולידום. ואולי יאמר, אלה תולדות הימים של יעקב: והנכון בעיני כי אלה תולדות יעקב, יוסף ואחיו אשר יזכיר, ואחז הכתוב דרך קצרה בשמותם, שכבר הזכירם למעלה, אבל אמר אלה תולדות יעקב, יוסף ואחיו, אשר אירע להם ככה. ואפשר גם כן שירמוז "אלה" את כל הנזכרים בספר הזה, שבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, כי כאשר הזכיר "באלה תולדות עשו" בניס ובני בניס מלכים ואלופים כל אשר היו בהם עד זמן התורה, כן ימנה בתולדות יעקב בניו ובני בניו וכל זרעו, רק יזכיר בהם הפרטים בתולדותם: **והוא נער את בני בלהה** - שהיה עושה מעשה נערות, ממשמש בעיניו ומתקן בשערו. את בני בלהה - כלומר ורגיל את בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן. את דבתם רעה - כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, לשון רש"י. ואם כן למה לא הצילוהו בני השפחות, והוא אוהב אותם ומקרבן ומגיד לאביו על האחים בבזיונם. ואם נאמר שייראו מן האחים, והנה הם ד', וראובן עמהם, ויוסף עצמו, ותגבר ידם עליהם, ואף כי לא יבאו עמהם במלחמה. ועוד, כי נראה בכתוב כי כולם הסכימו במכירתו. אבל לדעת רבותינו בבראשית רבה (פד ז) על כולם היה מוציא הדבה: והנכון בעיני כי זה הכתוב שב לבאר מה שהזכיר, ושיעורו, יוסף, והוא נער בן שבע עשרה שנה היה רועה בצאן את אחיו, את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, ודומה לו בסדר הזה (להלן מ ה) ויחלמו חלום שניהם איש חלומו בלילה אחד איש כפתרון חלומו, המשקה והאופה אשר למלך מצרים אשר לבית הסוהר, שב לפרש מלת "שניהם" אשר הזכיר, ושיעורו, ויחלמו חלום שניהם המשקה והאופה אשר למלך מצרים אשר לבית הסוהר איש כפתרון חלומו, וכן רבים: או שיהיה "והוא" מושך אחר עמו, ומשפטו והוא נער והוא את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, יאמר כי הוא נער, והוא עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אביו תמיד, לא יפרד מהם בעבור נערותו, כי להם צוה אביהם שישמרוהו וישרתוהו, לא לבני הגבירות, והוא מביא מהם דבה רעה אל אביהם, ולכן ישנאוהו אלה הארבעה האחים. ואחר כך אמר כי אביו אהבו, ויראו אחיו האחרים כי אותו אהב אביהם יותר מכולם ויקנאו בו וישנאוהו, נמצא שנאו מכולם, בני הגבירות יקנאו בו למה יאהב אותו מהם והם בני גבירה כמוהו, ובני השפחות אשר לא יקנאו בזה למעלתו עליהם, ישנאו בו בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם. וטעם דבתם רעה - להפליג, כי כל דבה רעה היא. ועל דעת רש"י (במדבר יד לו) יתכן שתהיה דבה טובה. "ומביא דבה" הוא אשר יראה יגיד, אבל "מוציא דבה" הוא כסיל האומר שקר: ועל דרך הפשט איננו קשה שיקראנו נער והוא בן שבע עשרה שנה, כי בעבור היותו קטן מכולם יקראנו כן, לומר כי לא היה מתחזק כאחיו ויצטרך להיותו עם בני בלהה וזלפה מפני נערותו. וכתוב ברחבעם בן שלמה (דהיי"ב יג ז) ורחבעם היה נער ורך לבב ולא התחזק לפניהם, והוא בן ארבעים ואחת שנה במלכו, וכן השלום לנער לאבשלום (ש"ב יח לב). ובנימין ברדתו למצרים גדול ממנו ויקראנו נער פעמים רבים: ואונקלוס תרגם והוא נער והוא מרבי עם בני בלהה. יאמר, כי מיום היותו נער הוא עמהם, הם גדלוהו כאב והם ישרתוהו. גם נכון הוא, ועל הדרך שפירשתי, כי הכתוב יספר כי מאלה יביא הדבה ולבני הגבירות בקנאתם: וטעם **נשי אביו** - כי נשיו היו שלקחם לנשים, ולא יקרא אותם שפחות רק בהיותם עם רחל ולאה שהן גבירות להן. וכן וישם את השפחות ואת ילדיהן (לעיל לג ב), לומר כי בעבור היותן שפחות לרחל וללאה שם אותן לפניהן. וכן וישכב את בלהה פלגש אביו (לעיל לה כב), שאילו היתה גברת לא יעשה כן. ויתכן כי בחיי רחל ולאה יקרא אותן שפחות ופילגשים, ועתה מתו ולקחן לנשים: (ג) **כי בן זקונים הוא לו** - שנולד לו בעת זקנתו. ואונקלוס תרגם ארי בר חכים הוא ליה, שכל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, לשון רש"י. וכן אמר רבי אברהם כי בן זקונים שהולידו לזקוניו, והוא בן תשעים ואחת שנה, וגם אחיו בנימין קראו ילד זקונים קטן: ואיננו נכון בעיני, כי הכתוב אמר שאהב את יוסף מכל בניו בעבור שהוא בן זקונים, וגם כל בניו נולדו לו בזקוניו, והנה יששכר וזבולון אינם גדולים מיוסף רק כשנה או שנתים: והנראה בעיני כי מנהג הזקנים שיקחו אחד מבניהם הקטנים להיות עמו לשרתו, והוא נשען על ידו תמיד לא יפרד ממנו, והוא נקרא לו בן זקוניו בעבור שישרתו לזקוניו, והנה לקח יעקב את יוסף לדבר הזה והיה עמו תמיד, ועל כן לא ילך עם הצאן ברעותם במקום רחוק: ואונקלוס שאמר "בר חכים" ירצה לומר שהיה בן דעת וחכם בעיני אביו, וטעמו כטעם זקנים. ותרגם בילד זקונים, בר סבתין, כי לא אמר הכתוב בכאן "כי בן זקונים היה", אבל אמר "הוא לו", שהיה כן בעיניו. וזאת כונתם באמרם (ב"ר פד ח) כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, לומר שמסר לו חכמות וסתרי תורה ומצאו משכיל ובעל סוד בהם כאלו היה זקן ורב ימים: